

8. Шермерорн Дж. Организационное поведение / Дж. Шермерорн ; [8-е издание ; пер. с англ., под ред. Е. Г. Молл]. – СПб. : Питер, 2008. – 637 с.
9. Шугаев А.А. Социальные программы на предприятиях Германии // Проблемы теории и практики управления. – 2014. – № 3. – С. 96–101.
10. Животова И. Корпоративная культура: стремление к совершенству // Управление компанией. – 2012. – № 3. – С. 65–70.
11. Летагин В. Быстрорастущие компании: зарубежный опыт // Персонал. – 2008. – № 7. – С. 70–73.
12. Кошеленко В. Аналіз закордонного досвіду мотивації робочої сили як важливого чинника розвитку національної економіки / В. Кошеленко // Схід : аналітично-інформаційний журнал. – 2008. – № 3 (87). – С. 47-49.

Summary. The article investigates the issues related to the characteristics of foreign experience of labour motivation; directions were pointed out for their implementation in modern Ukrainian conditions.

Key words: staff, motivation, model of motivation, encouragement.

УДК 330.32:316.253

Титаренко О.М.,
старший викладач кафедри туризму та економічної теорії
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський

РІЗНІ ПІДХОДИ ДО ВИМІРУ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

В статті розглянуто проблему вимірювання соціального капіталу, наведено приклади вимірювання в інших країнах.

Ключові слова: соціальний капітал, довіра, соціальні групи, мережа зв'язків.

Постановка проблеми. Складність виміру соціального капіталу обумовлено як відсутністю єдиного розуміння сутності цього феноменального явища, так і низки показників, що його характеризують. До цього часу не запропоновано показник оцінки соціального капіталу, який би був загальновизнаним. Дослідженню основних підходів щодо вимірювання соціального капіталу та визначення основних його показників приділяється велика увага. Питання вимірювання рівня соціального капіталу регіонів, громад, інших соціальних груп населення залишається сьогодні відкритим. Розширення кількості показників цього ресурсу допоможе більш якісно оцінити потенціал суспільства. Визначено, що підходи до виміру соціального капіталу різняться залежно від галузі знань: соціології, економіки або інформаційних технологій, у якій вирішується це завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним із перших, хто присвятив свої праці вимірюванню обсягу соціального капіталу, був Р. Патнам. Також соціальний капітал досліджував П. Бурдьє, Ф. Фукуяма. А.Г. Розказов визначає рівень розвитку соціального капіталу в Україні.

Виклад основного матеріалу. У своїй роботі «Творення Демократії», яка була опублікована в 1993 р., вивчаючи соціальний капітал і ефективність роботи урядових установ в Італії, Р. Патнам використовував індекс «громадянської спільноти» як показник розвитку соціального капіталу, що базується на чотирьох індикаторах, а саме: густота клубів і асоціацій у кожному регіоні; відсоток населення, що регулярно читає газети (використовувався як показник інтересу до суспільних справ); відсоток насе-

лення, що бере участь у референдумах; відсоток населення, що голосує за партійним списком [1]. Враховуючи той факт, що соціальний капітал є багатовимірним феноменом і його репрезентативна оцінка може бути дана тільки з урахуванням всіх характеристик, для вимірювання використовують індекси соціального капіталу, які створюються на основі певної системи показників. Так, при використанні кількісних методів для розрахунку соціального капіталу проводиться обчислення індексу довіри, а також підрахунок числа груп (асоціацій, партій, громадських організацій, релігійних громад, місцевих громад та ін.) та їх членів. Ці показники об'єднуються загальним індексом – індексом розвитку громадянського суспільства. Для розрахунку цього індексу використовуються такі статистичні дані, що інформація про склад груп, а також показники ступеня політичної участі, наприклад, число активних виборців або постійних читачів газет.

За П. Бурдье, об'єм соціального капіталу, який має у своєму розпорядженні даний агент, залежить від розміру мережі зв'язків, які він може ефективно мобілізувати, і від обсягу капіталу (економічного, культурного або символічного), яким, у свою чергу, володіє кожен із тих, хто з ним пов'язаний [2].

Важливим компонентом соціального капіталу є довіра. Довіра, одна з найбільш важливих інтегруючих сил в суспільстві. Довіра буває особистою – до конкретної людини, і абстрактною, коли вона будується не на основі особистих (сімейних, дружніх і т.п.) відносин, а породжується соціальними інститутами. «Довіра, – пише американський соціолог Ф. Фукуяма, – це виникає у членів співтовариства очікування того, що інші його члени будуть вести себе більш – менш передбачувано, чесно і з увагою до потреб оточуючих, у згоді з деякими загальними нормами». Як альтернатива, замість вимірювання соціального капіталу як позитивної цінності, було б легше виміряти відсутність соціального капіталу через традиційні показники соціальної дисфункції, такі як рівень злочинності, розпад сім'ї, вживання наркотиків, судові позови, вбивства, уникнення податків і под. Суть полягає у тому, що оскільки соціальний капітал відображає існування кооперативних норм, соціальні відхилення *ipso facto* свідчать про брак соціального капіталу.

Також Френсіс Фукуяма пропонує для вимірювання соціального капіталу скористатись хоча б такими кількісними показниками, як рівень довіри у суспільстві – горизонтальні та вертикальні відносини, абсолютні значення та порівнянні між країнами та рівень злочинності. Довіра може взагалі вважатися інтегральним показником соціального капіталу бо відображає сукупність неформальних норм у дії. При високому рівні довіри всі сфери життя суспільства – економіка, політика, право – функціонують значно краще, з більшою користю для членів суспільства. Джерел таких кількісних оцінок не багато, але дещо є. Можемо користуватися загально доступними та досить надійними джерелами, наприклад, публікаціями Програми розвитку ООН (UNDP). Ця організація щороку публікує звіт про рівень людського розвитку країн світу, що включає в себе багато цікавих економічних та соціальних показників. Ще один індикатор соціального капіталу – рівень злочинності. Злочинність – то не юридичне, а культурне явище. Суспільства з розвинутим рівнем неформальних норм і інститутів запобігають злочинності цими самими нормами і інститутами. Не суворий закон, а сувора мораль зменшують злочинність.

Матриця вимірювання соціального капіталу у Великобританії включає в себе такі групи показників за напрямками досліджень:

- суспільна діяльність: кількість членів у громадських організаціях за інтересами та дозвіллям; частота й інтенсивність відвідувань громадських організацій; кількість членів у волонтерських організаціях; частота і інтенсивність відвідувань волонтерських громадських організацій; релігійна активність;
- суспільні зв'язки і взаємодія: частота зустрічей і спілкувань із родичами, друзями або сусідам; частота й інтенсивність спілкування у віртуальних суспільних мережах (телефон, Інтернет); кількість близьких друзів або родичів тих, що живуть поблизу і хто може сподіватися на отримання допомоги від оточення; кількість близьких друзів і родичів, які можуть надати допомогу; задоволення життям, оточенням;
- довіра і соціальні норми: рівень довіри до людей свого кола спілкування; довіра до людей з навколишнього середовища; рівень взаємодії; сприйняття загальноприйнятих цінностей;
- громадська активність: рівень довіри до установ різного рівня; сприйняття можливості впливати на події; рівень обізнаності про місцеві або державні справи; контакти з державними чиновниками, їх частота; частота участі в ініціативних групах; відношення до голосування;
- загальноприйняті норми і цінності: відношення до поглядів, традицій території мешкання; задоволення місцем проживання та розвитком її інфраструктури; задоволеність життям на даній території; рівень стурбованості за власну безпеку тощо [3].

Інша практика вимірювання соціального капіталу проводиться в ЄС і здійснюється на декількох рівнях. Дослідження 2004 р. у країнах Європи показує, що для визначення потенціалу цього ресурсу на різних рівнях використовують неоднакові показники: на національному макрорівні – задоволеність рівнем демократії в країні; на регіональному, місцевому – мезорівні – використовуються показники, що характеризують взаємовідносини з сусідами, родичами, рівень довіри до різних інституцій, задоволеність якістю питної води, чистотою повітря, діяльністю місцевих служб (місцевий транспорт, освіта, медичне обслуговування, комунальні служби, дошкільні заклади); на індивідуальному – мікрорівні – для визначення рівня соціального капіталу використовуються індикатори, що характеризують: фінансове забезпечення людини, задоволеність місцем роботи, мешкання, власним здоров'ям, безпекою, а також взаємодію з колегами по роботі, задоволеність громадським та власним життям людини [4].

А.Г. Розказов для визначення рівня розвитку соціального капіталу в Україні скористався підходом, запропонованим Організацією економічної співпраці та розвитку. Для цього взяв показники соціального капіталу, згруповані за трьома напрямками: формальні мережі, неформальні мережі та довіра. Розглянувши матрицю показників соціального капіталу, що використовується у Великобританії, після перегрупування її показників за наведеними трьома напрямками, запропонував власну матрицю, на основі якої можливо вимірювати соціальний капітал в Україні. У загальному вигляді ці показники будуть відображати загальний соціальний капітал країни.

Матриця вимірювання соціального капіталу в Україні буде об'єднувати індикатори цього ресурсу за такими групами:

- громадська діяльність та рівень активності: кількість членів у громадських організаціях за інтересами та дозвіллям; частота й інтенсивність відвідувань

громадських організацій; кількість членів у волонтерських організаціях; частота й інтенсивність відвідувань волонтерських громадських організацій; ставлення до голосування; сприйняття можливості впливати на події; рівень обізнаності про місцеві або державні справи; контакти з державними чиновниками, їх частота; частота участі в ініціативних групах; релігійна активність;

- соціальні мережі, зв'язки та взаємодія: частота зустрічей і спілкувань із родичами, друзями або сусідам; частота й інтенсивність спілкування у віртуальних суспільних мережах (телефон, Інтернет); кількість близьких друзів або родичів тих, що живуть поблизу і хто може сподіватися на отримання допомоги від респондента; кількість близьких друзів і родичів, які можуть надати допомогу респондента; рівень взаємодії;
- довіра, загальноприйняті норми і цінності: рівень довіри до людей свого кола спілкування; довіра до людей з навколишнього оточення; рівень довіри до установ різного рівня; сприйняття загальноприйнятих цінностей; відношення до поглядів, традицій території мешкання; задоволення місцем проживання, розвитком його інфраструктури, життям, власною роботою, оточенням; рівень стурбованості за власну безпеку, побоювання злочинності [5].

Прикладом досліджень, в яких використовується комплексний підхід до вивчення феномену соціального капіталу (тобто використання результатів попередніх досліджень), є дослідження проведене Д. Нараяном та М. Кессіді в Африканських республіках Гані та Уганді, яке має назву Глобальний Вимір Соціального Капіталу та вимірювання соціального капіталу такою організацією, як Світовий Банк. Д. Нараян та М. Кессіді проаналізували результати раніше проведених досліджень (World Values, New South Wales, Barometer Social of Capital, Index of National Civic Health) та розробили власну схему вимірювання соціального капіталу, зокрема виділивши 7 його вимірів:

- характеристики груп;
- загальні норми;
- духовна єдність;
- щоденне спілкування;
- сусідські зв'язки;
- волонтерство;
- довіра.

Враховуючи багатогранність і багатоаспектність поняття «соціальний капітал», Сисоєв С.А. [6] підкреслює необхідність комплексного підходу до методики вимірювання соціального капіталу, що включає в себе:

Рис. 1. Компоненти методики вимірювання соціального капіталу

Отже, після аналізу публікацій щодо проблем вимірювання соціального капіталу, можна зробити висновок, що єдиного підходу на сьогоднішній день немає. А це негативно впливає на формування демократичних інститутів країни та вирішення гострих питань соціального характеру. Вимірювати соціальний капітал можна за наступними параметрами: групові цінності, цілі взаємодії, міцність соціальних зв'язків всередині статусної групи і між носіями різних статусів, інтенсивність обміну капіталом, рівень довіри між членами групи, вироблені правила взаємодії. Для створення необхідної методики вимірювання соціального капіталу на території України, яка має відповідати всім критеріям якості, можна використати практики західних досліджень соціального капіталу, де було виділено основні виміри соціального капіталу не залежно від рівня його аналізу, які мають бути покладені в основу будь-якої методики дослідження цього феномену. А також скористатися надбанням вітчизняних дослідників та досліджень, які безпосередньо або опосередковано торкаються вивчення соціального капіталу.

Список використаних джерел

1. Патнем Р., Леонарді Р., Нанетті Р.Й. Творення демократії: Традиції громадської активності в сучасній Італії / пер. з англ. В. Ющенко. – К. : Вид-во Соломії
2. Бурдье П. Формы капитала // Экономическая социология. – 2002. – № 5. – Т. 3. – С. 60-74.
3. Harper R. The measurement of Social Capital in the United Kingdom // Paper prepared for the Conference on SC Measurement (26-27 September 2002 y.). – London: Organisation for Economic Co-operation and Development – Office for National Statistics, 2002. – 9 p.
4. Social capital // Special Eurobarometer. – 2005. – № 223. – 111 p.
5. А.Г. Розсказов. Сучасні підходи до вимірювання соціального капіталу [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2008-1/doc/1/05.pdf>

6. Сисоев С.А. Эволюция категории социальный капитал / С.А. Сисоев // Наукові праці ДонНТУ. – 2005. – № 89-3. – С. 100-103.

Summary. This paper considers the problem of measuring social capital measurement are examples in other countries.

Key words: social capital, trust, social groups, network connections.

УДК 338.24:01

Ткачук В.В.,

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту організацій та адміністрування
Подільського державного аграрно-технічного університету,
м. Кам'янець-Подільський*

ІННОВАЦІЙНІ КРОКИ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТОКІВ УПРАВЛІНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Управлінський процес не можливий без чіткого регулювання інформаційних потоків, інформація пронизує усі етапи управління, слугує причиною управлінської дії та є її результатом. Тому регулювання інформаційними потоками повинні здійснювати високо підготовлені спеціалісти професіонали.

Ключові слова: інформаційні потоки, менеджмент, керівник, оперативна інформація.

Актуальність теми дослідження. Глобалізація економіки країни, що відбувається, перш за все спричиняє зміни характеру організаційно-економічних відносин у процесі виробництва. Сучасні підходи до ринкового господарювання ставить перед виробництвом чітко виражені цілі: випускати певні види продукції (надавати послуги) за номенклатурою, кількістю, вартістю і якістю, які відповідають існуючому попиту чи прогнозу щодо нього. Тому завдання виробництва є: систематичне підвищення рівня його організації, гнучкості реагування на зміни попиту, мобільності проектування та освоєння нової продукції (послуг); підтримка оптимальності функціонування з найменшими витратами; забезпечення високої культури трудової діяльності персоналу, спрямованої на точне і своєчасне виконання замовлень належної якості і конкурентоспроможності. Вирішення цих усіх завдань можливе при професійному, вмілому, високотехнологічному управлінському процесі. Саме менеджмент є основою успішної діяльності підприємства, оскільки в ньому закладається уся виробничо-господарська діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні аспекти щодо впровадження та вдосконалення шляхів підвищення рівня технології управлінського процесу, інформаційного забезпечення управління тощо висвітлені у дослідженнях В.П. Галушка, О.Д. Гудзинського, М.Й. Маліка, Й.С. Завадського, В.В. Юрчишина та інших вчених. І саме теоретичні і методологічні основи цих та інших науковців галузі управління, стали основою для проведення дослідження. При проведенні дослідження використовувались такі методи: порівняння, анкетування, графічний, монографічний та інші.

Виклад основного матеріалу. Управління виступає невід'ємним атрибутом будь-якої людської діяльності і є передумовою самої можливості успішного її виконання. Але одним з визначальних особливостей сучасного управління вважається істотне зростання залежності його характеру та ефективності від інформаційного забезпечення процесів підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень. Більш того, виходячи з ідеї і принципів методології системного підходу, процеси